

К. І. Шкуреєв

Харківська державна академія культури, м. Харків, Україна

РОЗВИТОК МЕТОДИКИ І КОНЦЕПЦІЇ СПОРТИВНИХ БАЛЬНИХ ТАНЦІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ У 2010 — НА ПОЧАТКУ 2020-Х РОКІВ

К. І. Шкуреєв. Розвиток методики і концепції спортивних бальних танців в умовах дистанційного навчання в Україні у 2010 — на початку 2020-х років

Стаття присвячена попередньому аналізу проекту з продовження тренувального процесу зі спортивних бальних танців у формі дистанційного інтерактивного навчання. Виявлено визначальну роль соціалізуючої функції бальної хореографії також у її спортивному виді. Викладено основи авторської методики вдосконалення танцівників-спортсменів за принципами самоаналізу рухів і свідомого їх виконання.

Ключові слова: спортивний бальний танець, соціалізація, мотивація, клуб спортивного танцю.

K. Shkurieiev. Development of methods and concepts of sports ballroom dances in the conditions of distance learning in Ukraine during 2010s — early 2020s

The purpose of the study is to comprehend the experience of interactive distance learning with sports ballroom dance through the prism of the culturological approach through the development of the tournament-training process and finding out the place and role of this type of choreography in modern Ukrainian culture.

The methodology. The research methodology is based on a culturological approach. Traditional methods of art history are used — description, observation, systematization of facts, statistical method is also used.

The results. Modern information technologies in combination with coaching experience allow to save students', club, local choreographic culture even in martial law, if you practice meaningful dancing. New realities even expand the possibilities of technical self-improvement and development of creative potential, shifting attention to the theoretical foundations of dance and tournament practice. At the same time, in the conditions of suspension of the usual dance life, the dominance of socializing and hedonistic functions of sports ballroom choreography at the expense of others — cognitive, aesthetic, regulatory, semiotic, communicative — was revealed.

The scientific novelty. The author's system experience of interactive distance learning in sports ballroom dancing was highlighted and analyzed, the

functions of sports ballroom dancing are specified, in particular club-tournament activity in the formation of personality. Motivation to dance depending on the age of students is determined. Prospects for the development of the training process are outlined, taking into account the experience of distance learning.

The practical significance. The experience of distance learning in the new conditions of 2010s — early 2020s in Ukraine opens the way to improve the concept of this sport, the practice of both group and individual classes by fundamentalizing and understanding this activity in the broader dimensions of the cultural process. Some provisions of the article can be used in educational and special courses in ballroom choreography, theory and methods of dance sports, pedagogy, history of Ukrainian culture.

Keywords: sports ballroom dancing, socialization, motivation, sports ballroom dance club.

Актуальність теми дослідження. Історико-політичні обставини 2010-х 2020-х рр. створюють принципово нові умови для розвитку клубного турнірно-тренувального процесу в спортивних бальних танцях, вимагаючи перегляду їх методики і практики. Водночас розвиток інформаційних технологій надає нові можливості вдосконалення тренувального процесу і переведення його частково чи повністю в дистанційну форму. 24 лютого 2022 р. повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України кардинально змінило життя всіх українців. Не минули ці зміни й танцювальне суспільство. Український світ бального танцю змінився неоднорідно, і зараз, наприкінці квітня 2022 р., ще неможливо побачити усі прояви цього «нового» життя. Однак вже можна проаналізувати певні факти та тенденції і сформулювати деякі висновки про те, які саме наслідки має призупинення звичного тренувально-турнірного процесу для розвитку концепції танцювального спорту в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження феномену спортивних бальних танців розвивались у декількох напрямках. Перший полягає у вдосконаленні

* This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

спортивно-технічної підготовки танцівників (Грицишин, 2007; Мишко, 2021). Другий напрям досліджень присвячений висвітленню соціокультурної ролі спортивних бальних танців (Базела, 2019; Дегтярева, 2012; Павлюк, 2008; Павлюк, 2012). Зокрема в статті Д. Базели (2019) виявлено і висвітлено феномен локальної хореографічної культури, яка формується в клубі спортивного бального танцю і відрізняє його від інших подібних утворень (Базела, 2019, с. 82). К. Дегтярева у своїй публікації стверджує, що бальні танці це «мистецтво, яке вимагає творчого погляду на світ, розвиненої уяви, що допомагає особистості сформувати нове бачення начебто звичних речей» (Дегтярева, 2012, с. 119). Третій напрям полягає у розгляді спортивного бального танцю як нарративу (Кеба, 2020). М. Кеба, зокрема, дійшов висновку, що спортивний бальний танець є кінестетичною формою мистецтва, у якій «ідеї, уява та сенс втілюються у рухах: серія обраних рухів створює фрази, а серія фраз — створює танець. Виконавці розповідають історію або прагнуть передати повідомлення, що є особистим та універсальним. Танцювальні рухи створюють завершені семіотичні форми» (Кеба, 2020, с. 139). Таким чином, будь-який виступ зі спортивного бального танцю — це завжди певне повідомлення, а не низка спортивних вправ. Отже, постало питання розширення і поглиблення концепції танцювального спорту, нового осмислення його змісту й культурної ролі, яка значно ширша за тренування в залі і перемоги на турнірах.

Мета статті — осмислити авторський досвід інтерактивного дистанційного навчання спортивним бальним танцям крізь призму культурологічного підходу заради розвитку турнірно-тренувального процесу й з'ясування місця і ролі цього виду хореографії в сучасній українській культурі.

Методологію дослідження оснований на культурологічному підході. Залучаються традиційні методи мистецтвознавства: опис, спостереження, систематизація фактів, також застосовано статистичний метод.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основою дослідження став досвід танцювального марафону, який розпочато з ініціативи президента ГС «Всеукраїнського танцювального союзу», заслуженого тренера України К. І. Шкурєєва в другій половині березня 2022 р. Це понад 200 годин лекцій, які були поділені за віковими особливостями та за рівнем професійної майстерності.

Спортивний бальний танець належить до техніко-естетичних видів спорту (Кеба, 2020, с. 137). Результат у ньому визначають судді під час турнірів на основі суб'єктивного оцінювання точності, складності, краси та артистизму виконання спортивних вправ. Танцювальні елементи й фігури характеризуються специфічним стилем виконання, основаним на розвиненій координованості танцюриста та вмінні узгоджувати рухи в усіх ланках тіла. Технічна підготовка у спортивних танцях ускладнена необхідністю засвоєння великої кількості складних за структурою рухових дій, що виконуються в парах з музичним супроводом (Грицишин, 2007, с. 3). Таким чином, технічна підготовка танцівника в залі і участь у змаганнях є основою практики спортивних бальних танців.

Досвід занять у періоді локдаунів пандемії коронавірусу засвідчив, що викладачі бального танцю не змогли розробити дієву методику викладання та проведення занять он-лайн. У період коронавірусу частина тренерів та танцівників користались щонайменшою можливістю проводити заняття у приміщеннях. Сьогодні ж ситуація дещо інша. Є частина України, у якій тренувальний процес не зазнав суттєвих змін: частина центральних та західні області України. Вони також виїжджають на змагання за кордон, тобто вдовольняють свою потребу у змаганнях, як ключового рушія світу бального танцю. Але така ситуація досить крихка, якщо пройде бомбардування і цієї території, всі заняття припиняться та навряд чи зможуть поновитися. Тому питання методики дистанційних занять спортивними бальними танцями актуально також і для них.

Марафон «Разом до перемоги» мав на меті продовжити навчання танцям у дистанційній формі дітей з тих територій України, де звичайний тренувальний процес став неможливим через активні бойові дії. Фактично там були діти з усієї України: Харків та область — Близнюки, Лозова, Одеса, Умань, Львів, Київ, Дніпро, Хмельницький, Тернопіль та ін. Долучалися переселенці до Німеччини, Швейцарії, Канади, США, Італії, Польщі, Молдови, Іспанії та Франції, що привернуло увагу української діаспори, яка дуже допомогла не тільки коштами, а й ліками, речами та іншим.

Ідея була також у тому, аби втримати ринок танців: надати можливість дітям не полишати заняття, і ті тренери, хто залишився без танцювального залу, могли звернутися за тимчасовою безкоштовною орендою до працюючих та вцілілих приміщень. Також ставилося за мету допо-

могти тим, хто втратив через війну своє місце роботи, чи пішов до лав ЗСУ чи ТРО, чи став волонтером, і міг по закінченні війни повернутися не на порожнє місце, а до хоч якихось клієнтів. Водночас залучення тренерів різних клубів сприяло б розширенню танцювального світогляду учнів, урізноманітненню світоглядних і методологічних підходів для вироблення власного танцювального стилю і більшої індивідуальної самореалізації. Основа розвитку танцівника — самостійна робота, тому повністю відмовлятися від занять бальними танцями лише через неможливість регулярно відвідувати зал і свого тренера не варто. Більшість тренерів в умовах, що склалися, прихильно ставляться до тимчасової появи нових учнів з інших клубів, що в мирний час, зазвичай, не вітається. У кожному конкретному клубі спортивного бального танцю формується власна творча атмосфера та специфічна локальна хореографічна культура, до якої долучається людина, яка відвідує його. Ця хореографічна культура є особливим полем для спілкування, втілюючи акценти і специфіку ведення занять, презентації інтересів, поглядів і підходів, куди додається фактор об'єднання навколо презентованих тренерами й організаторами клубу ідей та методик, регулювання поведінки в залі відповідно до визначених закладом правил й отримання від занять задоволення. Цей феномен відомий під назвою «спортивно-танцювальне середовище клубу» або ж «клубне спортивно-танцювальне середовище» (Базела, 2019, с. 82). В обставинах весни 2022 р. для цих локальних хореографічних культур з'явилися можливості додаткових комунікацій.

Залучити до дистанційного навчання вдалося лише дітей середнього і старшого шкільного віку. Наймасовіша вікова категорія — 3–7 років, на сьогодні лишається поза компетенцією тренерів для такої форми навчання. Головна функція дитячих занять — виховна: привчити працювати в групі, слухати тренера і виконувати його завдання.

Дистанційні заняття танцювального марафону спочатку були поділені на чотири групи: перша група для тих, хто взагалі не вміє танцювати, початковий рівень (перший рік навчання та Н клас), середній (Е та Д класи) та вищий рівень майстерності (С та відкритий клас). На старті перша, друга та третя групи налічували від 30 до 40 дітей відповідно, остання — до 25 танцівників. За місяць у першій групі залишилось 10 дітей, у другій та третій — до 25, і в останній — приблизно 15–20 учнів залежно

від дня. За півтора місяці першу групу об'єднали з другою, тому що в ній залишилося всього два-три учні. У результаті перша та друга група становила до 15 дітей, третя — до 20 і четверта — до 15. Потім окремо була створена група з фізичної підготовки, яка налічувала до 15 учнів з усіх груп, і група акторської майстерності, яка налічувала до 30 учнів. Тобто кількість учнів і груп зменшувалась. Аналіз причин зменшення популярності занять он-лайн призвів до переосмислення мотивації до занять танцями в різних вікових категоріях.

Якщо брати дітей від 8 до 15 років, то основним джерелом їхньої мотивації до занять танцями є вплив батьків. Відсутність соціальних взаємодій між однолітками ніяк не впливає на їх інтерес до занять. А якщо дитина перебувала більше місяця у зоні бомбардування, вона замикається в собі та займається лише при наявності батьків поряд. Отже, батьки — головний рушій дитячого танцювального спорту.

Заняття он-лайн у віковій категорії 16–25 років виявили певне зростання інтересу до теоретичної складової спортивних бальних танців, їх пізнавальної, комунікативної та естетичної функцій, зокрема аналізу взаємодії між партнерами, тому що кожен бальний танець навіть у спортивній програмі — це той чи інший період у стосунках чоловіка та жінки. Бальний танець, і спортивний зокрема, втілює живий кодекс моралі, осмислює людські стосунки в їх найбільш сталих проявах, партнер має завжди бути мужнім, а партнерка — жіночною. Коли заняття проходять у залі і тренер змушує записувати, аналізувати та працювати з конспектом, це стикається з великим спротивом не тільки танцівника, а й його батьків, які вважають, що якщо дитина не рухається, то заняття не має сенсу. Коли заняття проводиться онлайн, то навпаки виникає дуже велика зацікавленість як танцівників, так і батьків саме в теоретичній інформації, про що свідчать багато вдячних відгуків та розширення аудиторії таких занять.

Водночас виявлено, що багато перспективних учнів 18–25 років відмовляються від дистанційної форми навчання передусім через неможливість безпосередньо контактувати один з одним у тренувальному процесі. Вони не вдовольняють свою потребу в увазі та торканнях, у взаємодії з протилежною статтю, що є невіддільною складовою занять у залі. Це можливо відстежити по реакції один на одного на групових лекціях та індивідуальних заняттях, завдяки публікаціям у соціальних мережах, відсутністю їх на інших спільних заняттях. Можна

висновувати, що значній частині танцівників у цьому віці принципово важлива увага до своєї особистості від протилежної статі, займатися більш ніж півтори місяці он-лайн значна частина танцювальної молоді не бажає, зосереджуючись на особистих взаєминах чи втрачаючи інтерес до танців. Причому це стосується навіть тих спортсменів, хто присвятив танцям більше 10–15 років, вчиться на тренера чи хореографа, однак, зважаючи на ситуацію навколо танців, відмовляються продовжувати свою кар'єру та шукають себе в інших сферах. Як виявилось, наочна, безпосередня конкуренція на паркеті була одним з важливих чинників згуртування партнерів задля досягнення танцювального результату. Ті навички та переваги, що були важливими у змагальному та танцювальному житті — досягнення турнірних результатів, реакція на викид адреналіну на змаганнях, пошук особливостей костюму, виграш чи програш, усе це не має в он-лайн значення. Це зруйнувало багато професійних пар у період карантину та продовжує руйнувати пари у період воєнного стану. Таким чином, взаємодії у парі та між іншими танцівниками мають дуже великий вплив на особистість танцівника і його мотивацію до самовдосконалення. Йому потрібні визнання його як особистості та танцювальна соціалізація.

На практиці світ бального танцю функціонує на основі комерційних турнірів різних рівнів. Досвідченому тренерові не складно за короткий час підготувати учасника гідно виступити на турнірі. Широкий загал спостерігає такі технології на телевізійних проектах на кшталт «Танців з зірками». У турнірній практиці є свої подібні технології, що дозволяють оптимізувати тренувальний процес заради досягнення високих результатів на конкурсах. Головна функція танцювальних турнірів — зберегти стандарт бальних танців, аби цей вид мистецтва мав свою специфіку масового танцю і не перетворювався в цирк, акробатику чи демонстрацію унікальних фізичних можливостей. Як вид спорту бальні танці доступні практично кожному і мають великий рекреаційно-оздоровчий потенціал. Образ у бальних танцях створюється передусім для самого виконавця, надаючи можливість пропустити музику крізь себе, відчути і передати рухами її найглибші особливості (Стриганова, Уральская, 1978, с. 12). Саме тоді танець виглядає досконалим. «Спортивний бальний танець — це жива форма мистецтва, що визначається його контекстом та нарративом, привнесеним танцювальною парою та глядачем у кожен

виступ» (Кеба, 2020, с. 139). Однак в усталеній останніми роками турнірно-тренувальній гонитві танцівники нерідко розвивались однобоко, не замислюючись над можливостями альтернативних підходів до саморозвитку і більш широкого погляду на танцювальне мистецтво як форму творчого пізнання світу.

Після двох місяців занять пройшла селекція не тільки серед танцівників, але й серед лекторів-тренерів. Закордонні лектори-тренери підготували одну чи дві лекції, провели їх у звичному руслі «лекцій коронавірусу» та повернулися до своїх учнів у зали, попри потреби тих українських танцівників, які втратили можливість продовжувати заняття у своїх тренерів. Українські лектори-тренери провели до чотирьох-п'яти лекцій, серед яких було дуже багато повторів, чи практик (танцювання своїх власних хореографій під музику), що у більшості випадків було неможливо через відсутність партнера чи простору навколо та непідготовленості покриття для правильного виконання руху.

Постійними лекторами залишились засновники танцювального марафону, які пристосували до умов дистанційних тренувань принципи і підходи своєї студії танцю, орієнтовані на осмислене виконання танцювальних рухів, адже бальний танець є, по суті, танцем у чистому, незображальному вигляді (Карп, 1980, с. 8), оскільки його фігури — то пряме втілення первинних порухів, обмежених моральними, етичними та естетичними уявленнями вищих кіл міського суспільства (Блок, 1987, с. 254). За два місяці було усталено дві групи: перша — більш рухлива, де заняття містило у собі фізичний розігрів всього тіла, до якого дуже часто долучалися й батьки дітей, та виконання невеликих варіацій з використанням різноманітних ритмічних малюнків, які б могли уміщуватися на одному квадратному метрі простору та нівелювали якість напільного покриття, під контролем тренера. Друга група, більш теоретична, де лекції охоплювали розбір ритмічних рисунків, взаємодію різноманітних частин тіла між собою, самоаналіз руху, спілкування між учнями та лектором. Танцівники зосереджувались на власних відчуттях та принципах танцювальних рухів, усвідомлюючи себе й своє тіло, контролюючи його, отримуючи задоволення від розуміння та самоконтролю. Це становить новий рівень занять он-лайн, який може утримувати цікавість серед танцівників та відкриває новий інтерес до руху свого тіла й самоаналізу. За умови розуміння свого тіла танцівник почи-

нає отримувати задоволення від самого процесу танцю, а не лише від результату на змаганні та конкуренції серед своєї групи, що у період воєнного стану неможливо.

Лектор ставив собі за мету проводити танцівників послідовно від одного руху до іншого таким чином, щоб вони могли проаналізувати свій рух тією чи іншою частиною тіла, пробуючи різноманітні варіанти виконання рухів, вибираючи відповідь на питання «так» чи «ні», та таким чином рухаючись до реакції іншої частини тіла через обраний попередньо рух. Водночас завдання лектора було разом з ними перевірити правильність обраного шляху, наочно показуючи обраний варіант, аби до правильного виконання учні дійшли самі, аналізуючи побачене та відчуте. Такий метод перетворював заняття на цікаву гру з самоаналізом свого тіла, усвідомленням принципів його руху та взаємодії у той чи інший проміжок часу, усвідомлюючи співвідношення часу й рухів.

Основною метою занять старшої групи став фундаментальний розбір танцювальних понять, принципів руху та взаємодії різних частин тіла, в узгодженні їх з конкурсними вимогами і критеріями суддівства. Розглянуто поняття танцю, відчуття, вираження особистого сприйняття за допомогою музики та тіла. Означено, що в принципі можна порівнювати у танцях, роз'яснено ключові критерії оцінювання, що оцінюють, а що міститься у сприйнятті «подобається/не подобається». Окрему увагу приділено поняттю виразності руху, як зміщувати акцент у кращу для танцівника площину. Учасники мали можливість проаналізувати свої сильні сторони, намітити шляхи, як їх розвинути, засвоїти принципи самоаналізу себе та свого руху; навчитись давати оцінку самоконтролю свого тіла та руху. Окремо розглянуто провокації у танцях та еталонне танцювання. Повторено основні ритмічні рисунки в танцях самба, румба та ча-ча-ча; характерні ритми та акценти у танцях латиноамериканської програми; взаємодію у парі, побудову пари, яка буде вигравати, доповнює одне одного; основи хореографічної композиції й наповнення руху змістом.

Досвід проведення інтерактивних он-лайн занять показав, що з 45 хвилин лекції лектор має лише до 20 хвилин на виклад запланованого матеріалу, що для нашої погодинної системи викладання виглядає замало. Але якщо її порівняти з японською, де приватні заняття танцями становлять лише 25 хвилин через дуже велику кількість учнів, та студійну систему викладання, це надає нам можливості після завершення

бойових дій запозичити цей досвід. Тим більш, що під час приватних занять основна ідея вміщується у ці часові межі. А для великих клубів і професійних тренерів це нагода приділити час більшій кількості пар та зменшити вартість занять, що в перспективі зробить клуби масовішими, а роботу тренера цікавішою. Однак вже зрозуміло, що з початковим рівнем чи середнім (до 16 років) система таких коротких занять не спрацює, адже ці учні ще не вмотивовані і не можуть самі аналізувати інформацію. Для них більш важливим є той час, що вони проводять у залі з тренером. І чим він довший, то кращим буде результат у пари.

Наукова новизна. Висвітлено і проаналізовано авторський системний досвід інтерактивного дистанційного навчання спортивним бальним танцям, уточнено функції спортивного бального танцю, зокрема клубно-турнірної діяльності в становленні особистості. Визначено мотивацію до занять танцями залежно від віку учнів. Окреслено перспективи розвитку тренувального процесу з урахуванням набутого досвіду дистанційного навчання.

Висновки. Сучасні інформаційні технології в поєднанні з тренерським досвідом дозволяють зберегти учнів, клуб, локальну хореографічну культуру навіть в умовах воєнного стану, якщо практикувати осмислене танцювання. Нові реалії навіть розширюють можливості технічного самовдосконалення і розвитку творчого потенціалу, зміщуючи увагу на теоретичні підвалини танцювально-турнірної практики. Водночас в умовах призупинення звичного танцювального життя виявлено домінування соціалізуючої і гедоністичної функції спортивної бальної хореографії за рахунок інших — пізнавальної, естетичної, регулюючої, семіотичної, комунікативної. Досвід дистанційного навчання в нових умовах відкриває шлях до вдосконалення концепції цього виду спорту, практики проведення як групових, так і індивідуальних занять завдяки фундаменталізації і осмислення цієї діяльності у ширших вимірах культурного процесу. Окремі положення статті можуть використовуватися в навчальних та спеціальних курсах з бальної хореографії, теорії і методики танцювального спорту, педагогіки, історії української культури.

Список посилань

- Базела, Д. (2019). Діяльність клубів спортивного бального танцю в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку. *Культура і сучасність*, 2, 80–85.

- Блок, Л. (1987). *Классический танец. История и современность*. М.
- Грицишин, Т. (2007). *Технічна підготовка спортсменів-танцюристів на основі відповідних вправ та опорних точок фігур програми student*. [Автореф. канд. наук з фіз. виховання та спорту. Львів].
- Дегтярева, Е. (2012, Май–Іюнь). Популяризація бальних танців и перспективы их дальнейшего развития. *Вестник МГУКИ*, 3 (47), 115–119.
- Карп, П. (1980). *Балет и драма*. М.
- Кеба, М. (2020). Спортивний бальний танець у контексті наративного дискурсу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 31, том 1, с. 136–140.
- Мишко, В. (2021). *Психофізіологічні критерії прояву успішності при формуванні хореографічних навичок юними спортсменами*. [Автореф. дис. канд. наук з фізичного виховання і спорту. Київ].
- Павлюк, Т. (2008). Закономірності та механізми еволюції бального танцю як одного з видів хореографії. *Вісник ХДАДМ*, 12, 98–109.
- Павлюк, Т. (2012). Роль бальної хореографії та її культурної місії в суспільстві. Структурно-функціональний аспект. *Культура України*, 36.
- Стриганова, В., Уральская, В. (1978). *Современный бальный танец*. Харьков.

References

- Bazela, D. (2019). Activities of sports ballroom dance clubs in Ukraine: current status and prospects for development. *Kultura i suchasnist*, 2, 80–85. [In Ukrainian].
- Blok, L. (1987). *Classical dance. History and modernity*. М. [In Russian].
- Degtyareva, E. (2012, May-June). Popularization of ballroom dances and prospects for their further development. *Vestnik MGUKI*, 3 (47), 115–119. [In Russian].
- Hrytsyshyn, T. (2007). *Technical training of dancers on the basis of diving exercises and reference points of student figures*. [Author's abstract of Candidate of Sciences in Physical Education and Sports. Lviv]. [In Ukrainian].
- Karp, P. (1980). *Ballet and drama*. М. [In Russian].
- Keba, M. (2020). Sports ballroom dancing in the context of narrative discourse. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. Issue 31, vol. 1, pp. 136–140. [In Ukrainian].
- Myshko, V. (2021). *Psychophysiological criteria for the manifestation of success in the formation of choreographic skills by young athletes*. [Author's abstract, thesis of Candidate of Sciences in Physical Education and Sports. Kyiv]. [In Ukrainian].
- Pavliuk, T. (2008). Regularities and mechanisms of evolution of ballroom dancing as one of the types of choreography. *Visnyk KhDADM*, 12, 98–109. [In Ukrainian].
- Pavliuk, T. (2012). The role of ballroom choreography and its cultural mission in society. Structural and functional aspect. *Kultura Ukrainy*, 36. [In Ukrainian].
- Striganova, V., Uralskaia, V. (1978). *Modern ballroom dance*. Kharkiv. [In Russian].

Надійшла до редколегії 15.02.2022